

Na kraju 20. te početku 21. stoljeća globalizacija je pojam koji predstavlja izazov za nacije, živote ljudi, tvrtke. Iako stari proces, ubrzanje je zapravo dobila početkom osamdesetih godina. Sva su područja gospodarskog života zahvaćena procesom globalizacije koji utječe na međusobno povezivanje i usklađivanje zemalja. Na globalizaciju zemlje gledaju različito, ona je fenomen koji u nekim zemljama predstavlja opasnu zamku - tamo gdje prevladava protekcionizam i državni intervencionizam, a za ekonomiju liberalnog usmjerenja znači pobjedu tržišta i tržišnog gospodarstva.

Ona je zbirni pojam koji označava čitav niz paralelnih društveno-socijalnih procesa, a u gospodarskom smislu najjasnije se očituje kroz širenje gospodarskih integracija i rušenje trgovačkih barijera, što rezultira zaoštavanjem tržišne utakmice u svim nacionalnim gospodarstvima. Posljedice globalizacije su prevladavanje postojećih granica među državama - nacijama, opadanje suvereniteta država, te nastanak globalnih i nadnacionalnih asocijacija koje preuzimaju regulativne i druge funkcije u društvu i svjetskoj ekonomiji. Globalizacija je fenomen koji donosi mnogo dobroga, ali i krije mnoge zamke u sebi. Globalizacija je povećala međusobnu ovisnost stanovnika svijeta, a time i potrebu za kolektivnim djelovanjem. Danas je sve više i više osporavaju, mada je donijela mnogo dobroga, s druge strane, milijunima nije donijela nikakvu korist, već štetu.

Ovom važnom, intrigantnom i trendovskom temom se u svojoj knjizi «Globalization and Its Discontents» (izdavač: W.W. Norton, NY, 2002) bavi se profesor ekonomije, svjetski poznati ekonomist i nobelovac Joseph Stiglitz, bivši glavni ekonomist Svjetske banke i predsjednik Vijeća ekonomskih savjetnika američkog predsjednika B. Clintona koji u njoj daje oštru kritiku globalizacije i procesa vezanih uz nju, razotkrivajući pri tome nerazumljive, a nažalost, i nepravedne događaje koji su se desili u trijadi procesa uvjetovanih samom globalizacijom: liberalizacijom, privatizacijom i tranzicijom, kao i posljedicama proizašlih iz tih procesa. Nakon dvije godine ova je knjiga pred 2 mjeseca izašla i u hrvatskom prijevodu pod nazivom «Globalizacija i dvojbe koje izaziva» u izdanju Algoritma.

U devet poglavlja Stiglitz razlaže svoja viđenja i kritike upućene na račun globalizacijskih procesa. Iako sam autor već u predgovoru kaže kako globalizacija može biti snaga koja će donijeti mnogo dobroga, posebice siromašnim zemljama, ističe međutim, da iz temelja treba preispitati način provedbe globalizacije koja je zapravo postala kontroverzna. Premda u svih devet poglavlja knjige ove povezane procese razmatra i objašnjava s aspekta iznimno bogatog praktičnog iskustva i to povezuje s teoretskim ekonomskim načelima, jedno «bode» u oči: Gdje je eksplicitan odgovor što stvarno sam Stiglitz misli pod pojmom globalizacija?! I zašto na kraju imate osjećaj usprkos jasnoj slici o globalizaciji da imate još više dvojbi oko globalizacije, nego prije čitanja knjige?

U knjizi se Stiglitz bavi složenim pitanjima i problemima vezanih uz gospodarski rast i razvoj, inflaciju, nezaposlenost, proračunske deficite, vanjskotrgovinske deficite, siromaštvo, tečajne politike, liberalizaciju financijskih tržišta, privatizaciju te ekonomske, financijske krize u brojnim državama u svijetu, koje su tim problemima u većoj ili manjoj mjeri pogođene. Ove je probleme

stavio u kontekst s «diktatorima» globalne ekonomske politike, a misli se na MMF, Svjetsku banku i WTO te ostale financijske moćnike - institucije, koje su često, a najprije se i poglavito misli na MMF, rigoroznim naporima doveli do povećanja siromaštva u zemljama dužnicima, izazvale ekonomske i financijske krize, špekulativne napade na devizne tečajevе pojedinih valuta... u Africi, Aziji, Latinskoj Americi, Rusiji i ostalim tranzicijskim zemljama. Neke su zemlje uspjele izbjeći «zamke» MMF-a (Poljska, Kina, Indija) i svojim snagama i razumnim djelovanjem doprinijeti svojem gospodarskom razvoju i rastu. Na području djelovanja ovih institucija bilo je dosta licemjerja i nejednakosti, raznih «dvostrukih pravila igre». Sam MMF griješio je i s istočnom Azijom, i s Rusijom i s Latinskom Amerikom. Priznao je neki od svojim mnogobrojnih pogrešaka: priznao je da se s liberalizacijom tržišta otišlo predaleko, da je griješio i s fiskalnom i monetarnom politikom, kao i s inzistiranjem na slijepom pridržavanju načela Washingtonskog konsenzusa (no, mora se istaknuti da je u okviru Konsenzusa bilo i kvalitetnih načela). MMF je od svojih početaka do danas «skrenuo s puta» i znatno se promijenio. MMF je više politička nego ekonomska institucija. Bahato ponašanje i arogantni postupci doveli su do narušenja povjerenja ljudi, građana u djelovanje međunarodnih institucija od kojih se ponajprije sve više traži transparentnost.

Na gotovo svakoj stranici možemo uočiti da Stiglitz zagovara keynesijanizam, brani pravo i značaj državne intervencije u nesavršeno djelovanje tržišta, te jako vjeruje u povezanost makroekonomske stabilnosti i mikroekonomije, odnosno u povezanost gospodarske, političke i socijalne stabilnosti. Drugim riječima poželjno je slušati kako svaka pojedina država-gospodarstvo «diše» i u skladu s time odrediti točan omjer fiskalnih i monetarnih mjera. Vjeruje kako je jedan od važnih faktora uspjeha razmjerno poštena vlada koja će biti zainteresirana za opći boljitak države. (Hrvatska Vlado ugledajmo se na ovaj argument!!!!)

Iznenadujuće, ali autor dobija bodove jer vrlo jasno cijelo vrijeme kroz sva poglavlja knjige navodi argumentirano loše poteze zapadnih Vlada poglavito SAD-a (američko ministarstvo financija) i MMF u rješavanju gore navedenih problema proizišlih iz djelovanja globalizacijskog procesa. Ipak, iako je istina da zapadni protekcionizam nije učinio lakšim život u zemljama Trećeg svijeta i zemalja u razvoju, nije ni on baš kriv za sve probleme u tim zemljama. Čini se neopravdano i pomalo banalno razmišljanje Stiglitz da je isključivo djelovanje globalizacije krivo za sve neuspjehe ekonomskog razvitka i gospodarskog rasta u tim zemljama. Korijeni njihovih problema seže dublje i dalje od naglašenog globalizacijskog procesa tijekom zadnjih 20 godina.

Na kraju može se zaključiti da premda ova intrigantna i provokativna knjiga ne nudi eksplicitne odgovore na pitanja poput: Koji je u konačnici stvarni temeljni problem globalizacije? Trebali li nastaviti s globalizacijom? Treba li odustati od globalizacije? Što točno promijeniti kako bi globalizacija imala pravi smisao? i neće razriješiti dvojbe koje globalizacije izaziva, svi koji je uzmete u ruke, željet ćete je ipak zasigurno pročitati do njezine posljednje stranice!

Sandra Krtalić, Docent na Fakultetu ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković" Pula;
skrtalic@efpu.hr